בס"ד

טועמיה- חיים

לחיות עם הזמן בשבת קודש

ערב ש"ק פר' נח תשפ"ז

הרב מרדכי אלון שליט"א

נכתב ונערך משמיעה ע"י תלמידים - לא מוגה

זמני הדלקת הנרות ויציאת השבת:

ירושלים – 17:30 | 18:41

תל אביב - 17:46 | 18:43

חיפה - 17:39| 18:42

מגדל (כמנהג י-ם) - 17:30 | 18:39

באר שבע – 17:48| 18:43

ויבן נח מזבח ל-ה'

תיבת של אחרית הימים

אז הגענו ל'אחרי החגים', ופרשת נח היא הפרשה שתמיד פותחת את חודש מרחשוון, פרשה שעוסקת במבול ובתקומה.

אני מבקש היום להיכנס יחד לחלק בפרשה של אחרי המבול, ונראה שם דברים יסודיים ועקרוניים שנדמה לי שישנו לנו את התפיסה לעומת העולם שבו אנחנו חיים בו היום.

בתחילת 'רביעי' של הפרשה נח מצווה -

צֵא מִן-הַתֵּבָה אַתָּה וְאִשְׁתְּךָ וּבָנֶיךָ וּנְשֵׁי-בָנֶיךָ אִתָּךְ. כָּל-הַחַיָּה אֲשֶׁר-אִתְּךָ מִכָּל-בָּשָׂר בָּעוֹף וּבַבְּהֵמָה וּבְכָל-הָרֶמֶשׂ הָרֹמֵשׂ עַל-הָאָרֶץ (הוצא) **הַיְצֵא אִתָּךְ וְשָׁרְצוּ בָאָרֶץ וּפְרוּ וְרִבוּ עַל-הָאָרֶץ.** (בראשית , ח', ט"ז-י"ז)

הביטוי "היצא" הוא יחידאי ומשמעו - אם הם לא רוצים לצאת, תגרום להם אתה שהם יצאו. ומאד מובן למה לא הם ירצו לצאת - אחרי שנה בתיבה, שנה שהתחילה בי"ז במרחשוון והסתיימה בכ"ז מרחשוון בשנה שלאחר מכן, שנה שלמה שבחוץ מתרחשת הגדולה שבשואות שיכולות להתרחש. בני האדם יוצאים לעולם מחוי, שאין בו ענף פורח, אין ציפור שמצייצת או חיה. עולם שכל מה שהיה ביבשה נמחה ואיננו ורק מה שמתחת לפני המים נשאר. ובתוך התיבה הזו, במהלך שנה תמימה, הם חיים במנותק ממה שקורה בחוץ, ובעצם זו לא רק תיבה של הישרדות, אלא שטה פה תיבה של אחרית הימים - "וגר זאב עם כבש ונמר עם גדי ירבץ". בתיבה הזו, האדם הצדיק והתמים, נח, מאכיל ומפרנס את כל דרי עולם. בתיבה הקטנה הזו שמידותיה הן שלש מאת אמה ארכה, חמישים אמה רחבה ושלשים אמה קומתה, נמצאת כל המציאות של המחר. לא פשוט לצאת מהתיבה הזו. כדאי גם לדעת שכל מי שהיו התיבה הזו חיו בעולם של לפני כן. הם זוכרים את המבול ואת החיים על היבשה שלפני כן, וכשהם יוצאים הם יוצאים אל עולם מחוי, עולם חרוב. והנה אנו מגיעים אל הרגע הגדול, אל היציאה המחודשת מן התיבה אל הארץ.

בקריאה הקצרה הזו של רביעי, הציווי לפרות ולרבות מופיע כמה וכמה פעמים, וזה ממש מזכיר לנו את פרשת בראשית רק בשינוי אחד - שם הנשמה ירדה לגוף וכשהיא הגיעה לעולם ביום השישי היא פגשה עולם לידה. היא רואה את החיות ורק צריכה לקרוא להם שמות. את ברכת פרו ורבו קיבלו החיות והעופות עוד לפני הופעת האדם בעולם, ביום החמישי, ואילו כאן האדם הוא הטרנספורמטור להעביר את ברכת פרו ורבו אל החיות והעופות ולרמשים ולכל מי שיוצא איתו מן התיבה כדי ליצור את עולם המחר. כאן האדם לא בא לעולם שכבר התברך בפרו ורבו, אלא הוא אמור להביא את העולם ואת כל יצוריו לפרו ורבו הזה -

וַיֵּצֵא-נֹחַ וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ וּנְשֵׁי-בָנָיו אִתּוֹ. כָּל-הַחַיָּה כָּל-הָרֶמֶשׂ וְכָל-הָעוֹף כֹּל רוֹמֵשׂ עַל-הָאָרֶץ לְמִשְׁפְּחֹתֵיהֶם יָצְאוּ מִן-הַתֵּבָה. (שם י"ח-י"ט)

כמה עמוק מה שאומר שם רש"י -

למשפחתיהם. קבלו עליהם על מנת לידבק במינן.

כי יצר לב האדם רע – רק - מנעוריו

וכאן הולך נח ובונה מזבח ובעקבותיו מגיעים כמה דברים שנראים כלא קשורים אליו; הקב"ה מעדכן את נח שבעולם יהיה מעתה אקלים חדש. שש עונות יהיו בו ולא ארבע -

עֹד כָּל-יְמֵי הָאָרֶץ זֶרַע וְקָצִיר וְקֹר וָחֹם וְקַיִץ וָחֹרֶף וְיוֹם וָלָיְלָה לֹא יִשְׁבֹּתוּ. (שם כ"ב)

חז"ל מבארים שכל עונה כזו היא חודשיים. זאת לעומת התיבה במשך שנה שלמה לא היה לא יום ולא לילה, שנה שהתרחש בה חזון ישעיהו במציאות על המים. ואז כאילו בלי קשר, בעקבות סיפור המזבח שבונה נח ומיד נגיע אליו, הקב"ה מריח את ריח הניחוח ואומר אל לבו -

וַיָּרַח ה' אֶת-רֵיחַ הַנִּיחֹחַ וַיֹּאמֶר ה' אֶל-לִבּוֹ לֹא-אֹסִף לְקַלֵּל עוֹד אֶת-הָאֲדָמָה בַּעֲבוּר הָאָדָם... (שם כ"א)

והוא בא ומברך את האדם בפרו ורבו ומצווה אותו בכמה וכמה מצוות שמיד נגיע אליהם, אבל המזבח הזה וריח הניחוח שהקב"ה מריח, מזכירים לנו את מה שקרה לפני המבול -

וַיְנַחֵם ה' כִּי-עָשָׂה אֶת-הָאָדָם בָּאָרֶץ וַיִּתְעַצֵּב אֶל-לִבּוֹ. וַיֹּאמֶר ה' אֶמְחֶה אֶת-הָאָדָם... (שם ו', ו'-ז')

הוא מחה את כל היקום ויחד איתו את כל היקום עד שלש טפחים מתחת לקרקע - "כי השחית כל בשר את דרכו על

הארץ". החיות, הצמחים - הכל הושחת והתעוות בעקבות האדם, ולמה הוא מחה את האדם? -

...כִּי רַבָּה רָעַת הָאָדָם בָּאָרֶץ וְכָל־יֵצֶר מַחְשְׁבֹת לִבּוֹ רַק רַע כָּל־הַיּוֹם. (שם ה')

ובואו נראה מה קורה עם האדם ועם הרוע אחרי המבול -

...וַיֹּאמֶר ה' אֶל-לִבּוֹ לֹא-אֹסִף לְקַלֵּל עוֹד אֶת-הָאֲדָמָה בַּעֲבוּר הָאָדָם כִּי יֵצֶר לֵב הָאָדָם רַע מִנְּעָרָיו וְלֹא-אֹסִף עוֹד לְהַכּוֹת אֶת-כָּל-חַי כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתִי. (שם ח', כ"א)

כלומר בגלל שייצרו רע מנעוריו, לא אוסיף להכות עוד את האדמה ולא אכה יותר את הצומח ואת החי. כלומר אותו רוע, אותו אדם, בעקבות ריח הניחוח שהקב"ה מריח מהמזבח של נח, הוא סיבה לקיום העולם. אבל מה בעצם כתוב פה? - מי שקורא את הפסוק בלי להתעמק, יכול לטעות ולחשוב שכתוב שהקב"ה אומר שהוא לא יקלל עוד את האדמה 'כי טבע האדם בין כה וכה רע, אז מה אני יכול לעשות?'... אבל זה מנוגד למה שכתוב לעיל בפר' בראשית שבגלל שהוא רע הוא רצה למחות את העולם! אמנם מי שיודע לקרא את הפסוק לעומק מבין שהמשמעות היא שבזכות האדם שהביא לי עכשיו קורבנות ועולות והרחתי את ריח הניחוח הזה - לא אוסיף לקלל את האדם, כי יצר לב האדם רע **רק** מנעוריו. הוא לא רע באמת, זה לא במהותו. כך כותב רש"י -

מנעריו. מנעריו כתיב, משננער לצאת ממעי אמו נתן בו יצר הרע. (שם ברש"י)

האדם הוא שלם ודווקא מפני שהוא שלם הוכנס בו יצר הרע. המהר"ל מבאר באופן מדהים ואומר ש-"משננער" היינו מרגע שניערו אותו. אלו ההורמונים של האדם, הגדילה שלו, הפגישה שלו עם המציאות. כשהוא היה עובר בבטן אמו הוא היה כמו בתיבה, שם היה שלום בין כל הכוחות שלו. הוא היה תשעה חודשים במקווה והמלאך לימד אותו את כל התורה, ורק משהוא ננער מבטן אמו ניתן בו יצר הרע. המהר"ל אומר על הרש"י הזה דבר מדהים -

וטעם הדבר הוא ידוע למבינים, שאין יצר אלא לדבר השלם והנגמר, אבל דבר שהוא מתנועע אל השלמה - אין לו יצר הרע, וזה כי אין יצר הרע רק לדבר חסר ומבקש למלאות חסרון תאותו, ולא שייך 'מבקש למלאות חסרון' רק באשר הוא שלם במה, ויש באותן שלימות חסרון, אבל דבר שאין לו מציאות בשלימות, כמו כאשר הוא בבטן אמו והיה מתנועע עתה אל שיהיה נשלם, הרי כיון שהוא מתנועע אל השלם מאין לו יצר הרע למלאות חסרון שהוא חסר. ועוד, כיון שהוא בבטן אמו הוא חסר, וכך הוא טבעו ראוי להיות, ולא שייך חסרון בדבר שראוי שיהיה בלתי שלם, אבל כאשר יוצא מבטן אמו והוא נשלם בדבר של מה, מבקש למלאות חסרון. והיצר הרע גם כן מתגרה בדבר שהוא שלם מה, ודבר זה ידוע, ורמזו אותו חכמים ז"ל (סוכה סוף נב.) 'כל הגדול מחבירו יצרו גדול ממנו'. (גור אריה על רש"י שם)

הוא מתאר איך בעצם היצר הרע של האדם איננו הסיבה, איננו "כל יצר מחשבו לבו רק רע כל היום", אלא האדם הזדכך - 'הצלחתי. קרה פה משהו בשנה הזו'.

שהיה נח דואג לעסוק בפריה ורביה

וצריך להבין האם זה קרה רק בעקבות התיבה והמבול או גם בזכות המזבח שנח בנה והעולות שהוא הקריב? בואו נתבונן - הפסוק אומר שזה קרה בזכות ריח הניחוח שה' הריח מהעולות - "וַיִּבֶן נֹחַ מִזְבֵּחַ לַה' וַיִּקַּח מִכֹּל הַבְּהֵמָה הַטְּהֹרָה וּמִכֹּל הָעוֹף הַטָּהוֹר וַיַּעַל עֹלֹת בַּמִּזְבֵּחַ. וַיָּרַח ה' אֶת רֵיחַ הַנִּיחֹחַ וַיֹּאמֶר ה' אֶל לִבּוֹ לֹא אֹסִף לְקַלֵּל עוֹד אֶת הָאֲדָמָה... וְלֹא אֹסִף עוֹד לְהַכּוֹת אֶת כָּל חַי כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתִי" (שם כ-כ"א), וכדי להראות שהברית הזו מקבל מוחשות, לתת לברית הזו שאני כורת עכשיו עם העולם ממשות ויזואלית, שלעולם לא אכה אותו יותר, יבואו הפסוקים הבאים ויגידו את מה שהבטחתי לכם -

וַאֲנִי הִנְנִי מֵקִים אֶת-בְּרִיתִי אִתְּכֶם וְאֶת-זַרְעֲכֶם אַחֲרֵיכֶם. (שם ט', ט')

אני מבטיח, ואני אוכיח לכם שזה קיים ואתן חיזוק וברית להבטחתי ע"י אות, לכם, לזרעכם, לכל חיית הארץ אשר אתכם וכו'. רש"י אומר שהצורך באות הזו היה משום -

...שהיה נח דואג לעסוק בפריה ורביה, עד שהבטיחו הקב"ה שלא לשחת העולם עוד, וכן עשה. (שם ברש"י)

מאיפה רש"י ידע מהחשש הזה של נח? כי כשהקב"ה ציווה עליו לצאת מהתיבה כתוב - "צֵא מִן הַתֵּבָה אַתָּה וְאִשְׁתְּךָ וּבָנֶיךָ וּנְשֵׁי בָנֶיךָ אִתָּךְ" (שם ח', ט"ז) ואילו בכניסה אל התיבה הסדר היה הפוך -

וַיָּבֹא נֹחַ וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ וּנְשֵׁי-בָנָיו אִתּוֹ אֶל-הַתֵּבָה... (שם ז', ז')

כלומר בכניסתם היו הגברים בנפרד מהנשים ואילו כאן יצאו זוגות, ולכן אומר רש"י שכאן התיר להם תשמיש המיטה. הוא אמר להם 'אני הולך לדבר איתכם עכשיו על פרו ורבו ועוד פרו ורבו', וזה יהיה הנושא שלנו בפרשה. אבל בפועל מה היה ביציאתם מהתיבה? -

וַיֵּצֵא-נֹחַ וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ וּנְשֵׁי-בָנָיו אִתּוֹ. (שם ח' י"ח)

כלומר נח יצא כמו שהוא נכנס, כי במהלך השנה שהיו בתיבה הם נאסרו כאמור בתשמיש המיטה. וגם עכשיו הוא לא מסוגל עדיין ומזה לומד רש"י את המשפט שהיה צריך את אות הקשת כחיזוק ממשי לברית לנח - "כי היה נח דואג לעסוק בפריה ורביה", נח דאג, "עד שהבטיחו הקב"ה שלא לשחת את העולם עוד". וזה כל כך ברור בפסוקים כי נח בונה את המזבח ואז מסופר שכל מה שנאמר לנח זה וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת-נֹחַ וְאֶת-בָּנָיו וַיֹּאמֶר לָהֶם פְּרוּ וּרְבוּ וּמִלְאוּ אֶת-הָאָרֶץ. (שם ט' א') ממש כמו בפרשת בראשית עם כמה שינויים (אגב, פה לא נאמר "וכבשוה") -

וּמוֹרַאֲכֶם וְחִתְּכֶם יִהְיֶה עַל כָּל-חַיַּת הָאָרֶץ וְעַל כָּל-עוֹף הַשָּׁמַיִם בְּכֹל אֲשֶׁר תִּרְמֹשׂ הָאֲדָמָה וּבְכָל-דְּגֵי הַיָּם בְּיֶדְכֶם נִתָּנוּ. (שם ב')

הוא מזהיר פה רק מדבר אחד - אזהרה על החיים. שלא לאכול אבר מן החי, הוא מזהיר מרצח -

שֹׁפֵךְ דַּם הָאָדָם בָּאָדָם דָּמוֹ יִשָּׁפֵךְ... (שם ו')

הוא מפני הרצון למות -

וְאַךְ אֶת-דִּמְכֶם לְנַפְשֹׁתֵיכֶם אֶדְרֹשׁ מִיַּד כָּל-חַיָּה אֶדְרְשֶׁנּוּ. (שם ה')

מסביר רש"י במקום - למרות שכל מה שאסרתי עליך זה לשפוך דם של מישהו אחר, אני אדרוש גם את דמו של מי שהורג את עצמו ואפילו הוא לא הוציא דם אלא אף החונק עצמו. מאיפה בא הרעיון הזה לא להיות? להתאבד?

ועל הפסוק "שופך דם האדם באדם דמו ישפך", חז"ל מבארים שזהו העובר, זה ענין ההפלות שנאסר. ואחרי זה שוב -

וְאַתֶּם פְּרוּ וּרְבוּ שִׁרְצוּ בָאָרֶץ וּרְבוּ-בָהּ. (שם ז')

ורש"י מבאר ע"פ מדרש מדוע החזרה הזו שוב -

...להקיש מי שאינו עוסק בפריה ורביה לשופך דמים. (יבמות ס"ג:)

לנח ולבניו ואולי גם לכל החיות, קשה לחזור לעולם של פריה ורביה. הם מכירים את העולם הקודם, הם היו פה. מאד קשה להם לצאת מתיבת אחרית הימים.

אפשר להמשיל את זה למה שהיה לעם ישראל במעמד הר סיני, שאחרי שהקב"ה קרע להם את הרקיעים התחתונים והעליונים וראו "אין עוד מלבדו", ראו שהוא יחידי בעולמו, ואחרי זה הם היו צריכים לרדת למציאות והם לא היו יכולים. הם ראו את הקולות, זוכרים? והם מתו והחיו אותם בטל של תחיית המתים. זה כמו הנשמה שירדה לגוף, אבל מבחינה מסויימת, היציאה מהתיבה היא האירוע היותר גדול ומכונן משני האירועים האחרים שהזכרנו עכשיו, כי כמו שאמרנו, הנשמה יורדת לגוף ופוגשת עולם שבו כל העולם בא ומשתחווה לה והיא קוראת לכל הבריות פה בשמות ותפקידה הוא בעצם להכיר את העולם לאלוקים ואת האלוקים לעולם, אבל כאן קורה משהו אחר - כאן עולם שלם נמחה. ואותם בודדים, שמונה אנשים בלבד - נח ושלשת בניו ונשותיהם - וכך וכך חיות, ששורדים, מרוכזים בעולם של אחרית הימים והם צריכים לצאת מאחרית הימים הזו ולחזור אל העולם. וכאן אני מבקש לחזור וללמוד ולהבין מה התרחש במזבח.

המזבח הראשון

אדמו"ר הזקן היה דורש כזכור שצריך "לחיות עם הזמן" (היום יום, ג' חשוון), לחיות את היום של פרשה. והפרשה של היום, רביעי וחמישי של פרשת נח, היא פרשה של עולם שנמצא בפוסט-טראומה, עולם שמפחד לעסוק בפריה ורביה. עולם שצריך להזהיר אותו לא לפיל, לא לשים קץ לחיין, לא להתייאש. עולם שאמור להתחיל את הכל מההתחלה, ובנקודה הזו יש לבנית המזבח ולהקרבת הקרבנות של נח משמעות שלמה ומופלאה;

וַיִּבֶן נֹחַ מִזְבֵּחַ לַ-ה' וַיִּקַּח מִכֹּל ׀ הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה וּמִכֹּל הָעוֹף הַטָּהוֹר וַיַּעַל עֹלֹת בַּמִּזְבֵּחַ. (ח', כ)

רעי ואהובי, אברהם בונה מזבחות, יצחק בונה מזבחות ויעקב בונה מזבחות. גם הס"א של בלעם להבדיל מנסה לבנות שבעה מזבחות, אבל הראשון שבונה בעולם מזבח הוא נח. קין והבל רק הקריבו קרבנות. נח בונה מזבח ועליו מעלה עולות. הרמב"ם אמנם אומר שהמזבח הזה שבנה נח, כבר בנה בו אדם הראשון, אבל זה לא מופיע בפסוקים. זו הפעם הראשונה שיש "ריח ניחוח" בעולם. אבל אם בחומש ויקרא הקרבנות הם ריח ניחוח "כי אמרתי ונעשה רצוני, נחת רוח לפני", הרי שכאן הקב"ה לא ציווה כלום. מי אמר לנח לבנות מזבח?! לפי הרמב"ם, על אותו מזבח יעקוד אברהם את יצחק, וזה אף יהיה המקום של המזבח בהר המוריה. זהו גם המקום שבו נברא האדם מן האדמה. נח מצליח לחתור ולהגיע לאותה נקודת המזבח שאליה חותרים דוד ושלמה, והבית הראשון והשני ואף השלישי שיבנה בב"א, ולשם הוא מביא את הקב"ה להריח את ריח הניחוח ולהביא לעולם את הברית החדשה. את הברית של הקיום החדש. אז בואו ננתח מה כל כך גדול במה שעשה פה נח. על פניו, זה די צפוי שנח ייצא ויודה לה', יאמר 'מזמור לתודה' ויתפלל אחרי המבול הזה. הרי אנחנו מחכים לתפילות של נח, זוכרים? שלא התפלל על בני דורו.

אז נח לוקח מהבהמה הטהורה ומהעוף הטהור ומעלה עולות במזבח. זה שנח יידע מהי בהמה טהורה ומהו עוף טהור, ברור לנו כבר מקודם, כי כך הם נכנסו לתיבה, שבעה שבעה מכל החיה הטהורה ומהעוף הטהור, ורש"י אף אומר שנח ידע את זה לא כי הוא בדק בצ'ט אלא מפני שהוא למד תורה - "למדנו שלמד נח תורה" (רש"י שם ז', ב'), והוא ידע מה טהור ומה לא, ואם הוא מעלה עולות הוא גם שוחט אותם והוא יודע דיני שחיטה והוא מעלה עולות במזבח. עד כאן זה גדול מאד אבל מה התחדש כאן שהריח פה ה' את ריח הניחוח?

ההתבוננות של נח

נח היה בנאי, את התיבה הוא בנה משך מאה ועשרים שנה, והנה עכשיו הוא בונה מזבח, ורש"י אומר -

מכל הבהמה הטהורה. אמר, לא צוה לי הקדוש ברוך הוא להכניס מאלו ז' ז', אלא כדי להקריב קרבן מהם (ב״ר כו, א. - לד, ט). (שם רש"י)

כלומר נח התבונן. "ויבן נח" זה לא רק שהוא בנה את המזבח אלא התבונן מה יש לעשות ולהקריב עליו. רק נזכיר שאצל אהרן בחטא העגל כתוב -

וַיַּרְא אַהֲרֹן וַיִּבֶן מִזְבֵּחַ לְפָנָיו ... (שמות ל"ב, ה')

שם זה לא עלה לריח ניחוח, זה היה בחטא העגל. זה היה נורא. אבל שם אומר רש"י שגם אהרן התבונן וראה מה נעשה לחור, שהרי הם הרגו את חור שהתנגד לעגל, ואז הוא אמר "אם יהרג במקדש ה' כהן ונביא", כלומר אם יהרגו גם אותו שהוא כהן וגם את חור שהיה נביא - לא תהיה להם תקומה. אהרן התבונן וכל אחד מהאבות שבנה מזבח התבונן.

כל עולמו של נח זו התבוננות. כשהוא נולד נאמר עליו - **וַיְחִי־לֶ֕מֶךְ שְׁתַּ֥יִם וּשְׁמֹנִ֖ים שָׁנָ֑ה וּמְאַ֥ת שָׁנָ֖ה וַיּ֥וֹלֶד בֵּֽן.** (שם ה', כ"ח)

כל מי שהיו לפניו לא כתוב שנולד להם בן אלא מיד כתוב את השם שניתן לוולד, ורש"י אומר שם -

וַיּ֥וֹלֶד בֵּ֖ן. שֶׁמִּמֶּנּוּ נִבְנָה הָעוֹלָם.

והנה הוא בא עכשיו לבנות את המזבח והוא אומר את הדבר הבא -'הרי מהעוף הטמא אמר לי הקב"ה להכניס זוג אחד בלבד. זוג עטלפים, זוג עורבים וכו', כי צריך לקיים את העולם. אז למה מהבהמה הטהורה הוא ציווה אותי להכניס שבעה זוגות?' - מזה הוא מבין שצריך להקריב מהם קרבנות והוא מעלה אותם עולות. פעם חשבתי שהוא העלה עולה אחת מכל סוג שהיה שם. אבל חז"ל מסבירים אחרת, וממשיכים את הלוגיקה של נח - 'אם הקב"ה אמר לי שמהעופות והחיות הטמאות מספיק להכניס לתיבה זוג אחד, הרי שזה מספיק לקיום אותו המין, ולכן אני אקריב ששה זוגות מהחיות והעופות הטהורים שנכנסו לתיבה ואשאיר זוג אחד'. שמענו?! - נח עשה את הפעולה ההפוכה ממה שכל בן אדם אחר היה עושה. אתה יוצא לעולם שומם, שאין בו כלום, אתה רוצה להתחיל לקיים אותו, יש לך חלומות, אתה עוד מעט תטע כרם, ויש לך שבעה זוגות, ונניח שאתה רוצה לומר תודה לה' ולהקריב קרבן, כמה אנחנו היינו מקריבים וכמה משאירים? - אני הייתי באמת מקריב אחד ומשאיר ששה. זה ההיגיון - אם נשאיר ששה זוגות יש לי פי שש סיכוי להפרות את העולם.

פרו ורבו בעולם מזוכך

האם שמנו לב שבכל פעם בפרשה שכתוב "פרו ורבו", כתוב גם "שרצו"? זה לא נעים הביטוי הזה... ההשרצה זה כמו "ובני ישראל פרו וישרצו וירבו" - בעולם שנראה שמוחים אותו לגמרי כמו מצרים, נאמרת השרצה, ביטוי שלא מתאים לבני אדם, אבל פה זה נאמר כדי להגיד - 'אתה רואה עולם מחוי? מחר זה יכול להיות מיליונים!'. ונח מבין את הנקודה העמוקה ביותר - הוא מבין שכדי לקיים את העולם הוא חייב את כלי הטבע שהקב"ה שם בעולם. הוא לא בא לעולם בנוי. הוא האדם, צריך לגרום לעולם לפרות ולרבות, אבל זהו רצון ה' והוא מבטל את כל כולו לרצון ה' ואת ששת הזוגות הוא מקריב לה' ומשאיר רק זוג אחד. הוא בעצם לוקח את מה שהוא חי איתו שנה, שובר את הכל ושוחט אותו. האדם המודרני כששומע את הפעולה 'לשחוט', משוכנע שמדובר בלהרוס, לפרק, להמית, ואילו נח בא ללמד אותנו שיעור שקשה לתפוס אותו - הוא מבין שהתפקיד שלו הוא להעלות את הכל אל המקור. זו לא עקדת יצחק אבל זה אותו עקרון - זה לקחת את כל התיבה ומכל מה שטהור בה להשאיר ממנו רק את הנקודה שצריך כדי לפתח את העולם, ומבחינתו של הקב"ה אפשר לפתח ולבנות את העולם גם מצ'ופצ'יק אחד קטן. אני לא צריך לשמור הרבה בארונות. ריח הניחוח שהקב"ה מריח במזבחו של נח הוא לפני הכל ריח הניחוח של האמונה הגדולה. הקב"ה מריח את האמונה הנפלאה הזו, רואה את האדם לוקח את בעלי החיים, שוחט אותם, ומוציא מהם את דמם. ששה זוגות איננו מספר אקראי - שש הוא הבסיס, הוא כל צדדי העולם. לכן גם בפסוק הבא הקב"ה מבטיח לנח עולם עם שש עונות. הוא בעצם מגלה עכשיו איך מתחילים עולם שיודע להתקשר אל הקב"ה. הוא כבר ראה עולם עם מיליונים רבים - זה לא מרגש אותו. המיליונים האלה יכולים להיות מי שמחריבים את העולם עצמו ומביאים אותו למבול. ואחרי שהוא מקריב את ששת הקרבנות הללו הוא משאיר רק זוג אחד מכל הבהמה הטהורה ומהעוף הטהור וממנו מתחיל העולם.

ואז הקב"ה אומר לו - 'את העולם הזה שאנחנו מתחילים ליצור עכשיו, אני מבטיח לך בברית קיומית, שהוא יילך וימשיך עוד ועוד, ולעולם הוא לא יושבת'. לצורך זה הוא יביא לו את ברית הקשת בענן, אבל לפני הברית הזו נראה מה קורה עכשיו בעולם - נח מיצר עולם שהקב"ה רוצה בו והוא עולה לריח ניחוח לה'. ואז הוא מביא את הקשת בענן.

ומי שמתבונן היטב מגלה שיש כאן בעצם תנועה בת שני חלקים. הפרו ורבו שנאמר לנח ולבניו שונה בנקודה אחת יסודית מהפרו ורבו שנאמר לאדם הראשון. אצל אדם הראשון נאמר - "פרו ורבו, ורדו, וכבשו", ואילו לנח הרידוי וכיבוש לא נאמר. לנח נאמר "פרו ורבו ושרצו בארץ", באופן טבעי אתן את מוראכם ואת חיתכם על כל החיות, ורש"י מסביר באופן מדהים שאין הכוונה שאתם תאיימו עליהם אלא זה מלשון חיות, כאשר אתם תהיו מחוברים אל המקור שלכם אז תהיה אימתכם על החיות -

וחתכם. ...ואגדה, לשון חיות (שבת קנא:)**, שכל זמן שתינוק בן יומו חי, אין אתה צריך לשומרו מן העכברים, עוג מלך הבשן מת, צריך לשומרו מן העכברים, שנאמר ומוראכם וחתכם יהיה, אימתי יהיה מוראכם על החיות? כל זמן שאתם חיים.** (שם רש"י ט', ב')

עכשיו הקב"ה פונה לאדם שכבר זיכך את העולם לעולם שהקב"ה זיכך אותו. הרבי מליובאוויטש זיע"א שואל כל כך יפה - איך הפרשה הזו של מבול, של כל הבוקה ומבולקה, איך דווקא היא נקראת "נח"? איזה נוחיות יש פה? הכי הפוך מנח שיש! והוא מסביר שהמבול הוא בעצם המקווה של העולם הבא. נח זה כשיש שבירה נוראית אבל כזו שמייצרת עכשיו כלים שבאים לזכך את עצמם לעולם מתוקן, עולם שעוד לא היה לפני כן.

כירק עשב נתתי לכם את כל

וכאן אנו מגיעים אל הקשת בענן שהיא תוצאה של העולם החדש אבל גם של המזבח. כמו שראינו, בעקבות ריח הניחוח, מבטיח הקב"ה שלא לקלל עוד את האדמה ולא להכות עוד את כל חי, וכדי לחזק את זה הוא מביא את הקשת בענן. ישנה שאלה מפורסמת שמופיעה כבר ברמב"ן ובאברבנאל - איך הקשת הזו מהווה אות, שהרי זו תופעת טבע.

לפני שנענה על השאלה הזו, נאמר רעיון מופלא; מיד אחרי המזבח, בא הקב"ה ואומר מסר שנראה לא מובן בהקשרו -

מהיום מותר לכם לאכול חיות. כלומר מצד אחד, "שופך דם האדם באדם דמו יישפך", וודאי שאסור לאכול אבר מן החי, אבל מהיום -

כָּל-רֶמֶשׂ אֲשֶׁר הוּא-חַי לָכֶם יִהְיֶה לְאָכְלָה כָּיֶרֶק עֵשֶׂב נָתַתִּי לָכֶם אֶת-כֹּל. (שם ט', ג')

כלומר לאדם הראשון לא הרשיתי לאכול בשר אלא כל ירק עשב הוא לכם, כמו ירק העשב שהפקרתי לאדם הראשון נתתי לכם את כל - מהיום אתם מותרים באכילת בשר. וכל המפרשים שואלים מה קרה עכשיו; יש מהראשונים שאומרים שזה בגלל האקלים החדש וזה צורך שנוצר בבריאות האדם. יש הסבר רעיוני גדול אחר ולפיו אמנם לפני המבול הם לא אכלו בשר אלא היו צמחונים, אנשים גדולים, אבל מצד שני ראינו לאן הם הגיעו - "כי מלאה הארץ חמס", ואכלו אחד את השני, אבל בואו נקשיב טוב להסבר הבא, וזה ניתוח עמוק;

העולם כחצר המשכן

במדבר כשבני ישראל רצו לאכול בשר הם היו צריכים ללכת למשכן ולהקריב שלמים. הם לא היו יכולים לאכול סתם בשר תאווה. קרבן שלמים הוא הקרבן שאימוריו עולים על המזבח לה', יש בו את החלקים שהולכים אל הכהנים ויש את הרוב שנאכל ע"י הבעלים. זה העומק של היתר אכילת הבשר כתוצאה הראשונה של מזבחו של נח - נח מעלה עולות ולא שלמים, אבל הוא בעצם הוא הופך את העולם למה שהיה במדבר. העולם הופך להיות כמו חצר המשכן. הקב"ה אומר לו - 'כל הבריאה שלך', והוא לוקח את הבריאה הראשונה ולא אוכל אותה אלא מעלה אותה עולה. אין לי כלום משלי. כמו ריח הניחוח של האש שעולה מלמטה למעלה, כך הופך נח ע"י המזבח שלו, את כל העולם לשולחן, וגם השולחן שלנו בבית נקרא מזבח, ומי שאוכל עליו ואומר עליו דברי תורה כאילו אכל משולחנו של מקום. נח עושה פעולה בלתי רגילה - אחרי שהבשר עבר זיכוך טוטלי ע"י נח מההנאה של האדם בבשר, הוא מייצר פה בעצם היתכנות רוחנית שהבשר ירד חזרה לעולם והמציאות הזו תותר לאדם, בלי שהאדם יטמא אותו, בלי שהאדם באנוכיות שלו ובבהמיות שבו, ברע של האדם לפני המבול יפגע בו - נח הופך את זה. נח במזבח שלו מייצר מן טרנספורמציה כזו בעצם. החלק של ה' עלה למעלה, העולות, ועכשיו החלק של האדם, השלמים, יורד למטה. בעצם המזבח הראשון שמקריב נח הוא מזבח שמעלים עליו עולות אבל הוא הרגע הראשון שבו האדם נהיה אדם של עולם השלמים. קרבן שלמים נקרא בשם זה כי הוא עושה שלום בעולם - אני יודע מה עולה למעלה, אני יודע מה שייך לכהן ואני יודע מה שייך לי, ובעולם המתוקן שבמרכזו משכן, שמה מופיעה הנקודה הענקית שכל הבשר שאתה אוכל הוא בעצם שלמים.

התובנה הזו תזכך לנו עכשיו את ההגעה אל הקשת בענן. אם הבנו נכון ונח הופך את העולם למעין חצר-משכן גלובלית, שמתבטאת בשולחן שבכל בית, והבשר שאתה אוכל עליו הופך למזבח קטן, אם רק תדע לאן הכל מתחבר, לאן הכל שייך. אני בכלל לא צריך שבעה זוגות של בהמות בשביל הסיכויים - אני צריך רק את הפעולה המעשית כי אני יודע שהקב"ה עושה את הכל ואת כל ששת החלקים הראשונים אני מעלה למעלה.

שבירה שמזככת מציאות

התחלנו את הלימוד בשאלה שאנו מגיעים אליה עכשיו - מהי אותה הברית של הקשת בענן, שמגיעה כדי לאשר את ריח הניחוח שהקב"ה הריח והחליט שלא לקלל את האדם לעולם?

האברבנאל שואל כפי שהזכרנו, שהאות היא לכאורה מציאות של מצווה, פעולה, כמו שבת או תפילין, ואילו הקשת היא תופעת טבע פיסיקלית. אור שמש שנשבר במים, מנסרה. ואם כן, איך זה יכול לשמש כאות ברית רוחנית? אלא שהיסוד כאן הוא עצום; לפני המבול העולם פעל בהנהגה שלמעלה מהטבע. העולם פעל בעצם כי הקב"ה ברא את האדם. האדם הגיע לעולם, כפי שראינו, שבו הכל נברא מלמעלה. גם האדם הראשון נברא ע"י הקב"ה. כל הכוחות היו עליונים וגדולים מאד, אבל העולם לא היה כלי שמסוגל לקלוט את הכוחות הללו. הקשת נוצרת מאור לבן שנשבר בפגישתו עם טיפת מים, והמנסרה הזו מייצרת מצב של חדירה דרך הענן והאור הלבן מתפרק לקשת מלאת צבעים שממלאת את כל המציאות. הראשונים אומרים שהקשת גם היא אות מפני שכל המציאות הטבעית שבה נוצרה רק בעקבות המבול, וההסבר בזה, לפי הרבי מליובאוויטש זיע"א בשיחה עמוקה שפעם כבר עסקנו בה, הוא שהקשת באה לגלות שהטבע עצמו השתנה והזדכך. למה בעולם שלפני המבול לא יכולה היתה להיראות הקשר בענן? כי העולם היה כל כך עבה, העננים היו עבים וגסים והאור לא היה יכול לחדור אותם. הקשת בענן היא עדות הטבע עצמו על שהאדם יצר עכשיו יחד עם הקב"ה עולם מזוכך. הברית של הקשת בענן איננה ברית חיצונית שבה הקב"ה אומר 'אני אעשה נס בכל פעם שהאדם יחטא כדי לעצור את המבול". הברית הזו מוטמעת כביכול בטבע החדש, שנוצח עם המזבח שלך. עצם קיומה של הקשת בטבע מוכיח שהעולם הוא כבר איננו העולם של דור המבול. זהו עולם עדין יותר, העננים דקים יותר והמציאות דקה יותר ובעולם כזה יש לאדם אפשרות לזכך את חומריותו מלמטה למעלה. אות הקשת בענן, אומר הרבי, בניגוד לאותות האחרים, היא איננה אות על-טבעית או מחוץ לטבע, כמו תפילין, שבת או ברית מילה, אלא היא אות כזו שהטבע עצמו הופלך למוליך של האור האלוקי. זה דבר מופלא.

וזה קורה אחרי סיפור המזבח, וכמדומני שקורה כאן דבר גדול מאד. הקשת בענן, הרי נוצרת מבחינה פיסיקלית, לא רק בגלל שהאור עובר דרך טיפה. היא נוצרת כי מתרחשת שם שבירה - קרן האור משנה את הכיון שלה כאשר היא עוברת מהאויר אל תוך המים, והשבירה הזו, שינוי הכיוון הזה, הזוית החדשה הזו מאלצת את האור הלבן המונוליטי, להיפתח ולגלות את שבעת הצבעים שחבויים בו.

כך, לפני המבול המציאות היתה אטומה, נוקשה. כשהאור הזה פגש ענן והענן היה אטום, האור היה נחסם ולכן היה צריך לחזור, אגב, לאור החוזר הזה קוראים 'השתקפות', אבל לא היתה שבירה, לא היה עידון אלא היה פיצוץ, היה מבול. הכל חרב.

נח כמודל עבור ה'

אחרי הקמת המזבח ע"י נח, הטיפה הזו הופכת להיות כמו מנסרה שאיננה חוסמת את האור אלא שוברת אותו בצורה מבוקרת וממנו נוצרת ההרמוניה המדהימה של היופי האינסופי של הקשת. שימו לב - הקשת בענן היא אות שמתארת איך השבירה מביאה יופי שלא היה לפני כן. בואו נחזור להתחלה - נח יוצא מתיבה, מעולם של אחרית הימים, של זאב הגר יחד עם כבש. הרמוניה מוחלטת. אני במשל רואה את התיבה כאותו אור לבן, מונוליטי, אור גדול וטהור, ואז - "וידבר א-להים אל נח לאמר. צא מן התיבה" (שם ח', ט"ו-ט"ז). כמה מדהים הוא שכאשר הוא קרא לו להיכנס אל התיבה זה היה בלשון "ויאמר הוי"ה" (שם ז', א'), לשון רכה, מידת הרחמים, אבל כדי לצאת מן צריך א-לקים לדבר אל נח - בלשון קשה, כי קשה מאד לחזור אל עולם הטבע (א-להי"ם בגימ' 'הטבע'). וכדי להתחיל לפעול נח חייב לבצע מעשה של שבירה, של משבר. כמו יוסף במצרים. הוא בונה מזבח, שאמור לחבר את האדם עם אלוקיו וזה יקרה ע"י שהוא ייקח בעלי חיים שאיתם הוא חי בעולם התיבה וישחט אותם. האדם המודרני, או במחילה דווקא הפרימיטיבי, רואה בשחיטה הזו את הסוף, את החורבן, אבל נח מבין שזו השבירה שמייצרת חיים. הוא מבין שהשבירה של מציאות התיבה היא ההכנה להגיע לכך שהמציאות הזו לא תהיה מלמעלה למטה אלא שנביא אנחנו את עצמנו לא לעולם של תיבה מדהימה אבל דמיונית, ששטה על פני הים מחוץ לזמן, מחוץ לשעות, יום ולילה ישבותו, אין עונות ואין שנה, אלא דווקא ע"י פגיעה מבוקרת וקדושה בטבע.

שחיטה נקראת בל' התרגום - משיכה, העלאה, הרמה. וכך הוא יוצר ממש כמו הקשת בענן מעין מנסרה רוחנית. הוא שובר את האטימות של העולם, את העננים שדרכם לא יכול היה לעבור האור ומחבר את הכל אל הקדושה. יודעים מה הוא עשה בהתחלה בשביל זה? הוא מפרק את שש הקומות הראשונות שלו. הוא פירק את הביטחון שאני שומר בארון, 'כי יש לי פה שבעה זוגות בהמות טהורות שאני צריך לשמור עליהם כדי שנפרה ונרבה'. וזה העומק הגדול של ברית הקשת - הקב"ה מביט בקשת ואומר 'מעבשיו כשיש חטא גדול בעולם אני לא אביא עוד מבול שימחה וימחק את הכל, לא אביא שבירה טוטלית. אני מהיום משתמש בנוסחה של נח'. הקשת מסמלת את אותה מוכנות של האלוקות שבאה כביכול בעקבות הפעולה של נח, כאילו להישבר, להתלבש בתוך הטבע הפיסי, להופיע בתוך שבעת צבעי הקשת, בכל שלל הגוונים. להופיע בכל המורכבויות. האור הגדול, האינסופי הזה, מוכן סוף סוף להישבר כביכול, לתוך טיפות המים של העולם הזה כדי לתת לאדם סיכוי להשתנות. הבשר שהותר לנח הוא בדיוק המקום שבו פוגש האם את היצר שלו. הבשר נקרא "בשר תאווה". ואיך עבשיו הוא אוכל אותו? הוא שובר אותו ומנתב אותו לאכילה שבאה מתוך המזבח. זה דבר פלאי.

הקשת בענן

ונסיים ביסוד גדול שהרמב"ן אומר לנו; הרמב"ן אומר שהקשת בענן נקראת קשת בדיוק כמו הקשת העתיקה של הלוחם. נדמיין את החץ וקשת לרגע - יש שם את החלק הקמור שמכוון כלפי מעלה, כלפי חוץ, ושני קצותיו נמתחים כלפינו למטה, כשהלוחם מחזיק את הקשת והחץ מכוון החוצה, קדימה. וכשהלוחם העתיק היה רוצה להפסיק את הלחימה, הוא יוצר ברית שלום, הוא היה הופך את הקשת כשגבה הקעור מופנה כלפי האויב והחץ מופנה כאילו כלפי הלוחם עצמו.

כך מופיע בראשונים, וזה כל כך עמוק, שהקב"ה מציב את גבה של הקשת מופנה עבשיו כלפינו, כאילו שהוא אומר שגם אם העולם יחטא וגם אם מידת הדין תרצה למתוח קשת של מבול, הרי שקשתי בעת היא הפוכה והחיצים לא ירדו אליכם מלמעלה למטה - אני הפסקתי להילחם בכם. עכשיו הגיע ריח ניחוח. זה דבר געוואלד.

אני חושב שפעמים רבות הריפוי הבסיסי לעולם שכל כך מפחד מפריה ורביה, שיצא מאיזה חלום ומפחד מהמציאות, והקשת אה לתאר איך בעצם "את בריתי נתתי בענן" ומעבשיו ואילך העולם הוא כזה שאני יכול לחדור אתכם ואולי זה תהליך שנראה כנמוך יותר אבל בעצם הוא רק יותר טוב ויותר גדול.

במזבח שבונה נח הוא מביא לעולם את היתר אכילת הבשר, את האיזון, את הכח ליצור את השבירה המבוקרת הקדושה, ולהביא את עולם האור הגדול, האור הלבן של התיבה, מתוך המציאות עד לנצח הגדול, למקום הגבוה שעליו מנבאים הנביאים -

וְגָר זְאֵב עִם־כֶּבֶשׂ וְנָמֵר עִם־גְּדִי יִרְבָּץ וְעֵגֶל וּכְפִיר וּמְרִיא יַחְדָּו וְנַעַר קָטֹן נֹהֵג בָּם. וּפָרָה וָדֹב תִּרְעֶינָה יַחְדָּו יִרְבְּצוּ יַלְדֵיהֶן וְאַרְיֵה כַּבָּקָר יֹאכַל־תֶּבֶן. (ישעיהו י"א, ו'-ז')

אפילו האריה שהתעצבן על נח, וכל זה יגיע דרך הזיכוך של המציאות. הוא עובר דרך רגעים לא פשוטים אבל הוא מביא לעולם שיכולה בו השמש לחדור דרך המים, ובמקום שהמים יהפכו לכלי להבאת המבול, הם הופכים למנסרה לאות הברית ביני וביניכם.

שנזכה בעז"ה לגאולה שלמה לישועה שלמה בב"א.

השיעור מוקדש
לזכות עם ישראל, להחלמת ושמירת חיילי צה"ל, לשלום כל היתומים והאלמנות,
ולע"נ **כל הנופלים על קידוש ה' באירועי הטלחמה** ולע"נ
חן בת **אלכסנדר שלמה**, **עמרם** בן **אירדה חיה**, **פיבי** בת **עליה**,
רחל שיילה בת **מסעודת חנרייט**, **מאיר** בן **רחמים** ז"ל
ולהבדיל **לרפואת כל הפצועים והחטולים** ובתוכם
נריה דב בן **חנה**, **פאני פרוחה** בת **אסתר**, **חודיה** בת **אוריה**, **אריה** בן
אלי, **שרח** בת **רחל**, **ברוך** בן **בלה**, **אליעזר** בן **בתיה**, **ליאורה** בת **רות**.
ולזיווג הגון **ליעל רחל** בת **אריאל אסתר**.
להקדשת שיעורים ניתן לפנות בהודעת וואטסאפ לעמנואל – 054-7500516